

КЫШТАГЛАРНЫ КЕЗИП ЧОРААШ...

АМЕРИКАЖЕ УЗУН, БЕРГЕ ОРУК

Канды-даа кижиниң төртүгүни, анай-кара чажындай ойбап эскен, бугу назарында өбөрнөп, ажалдап, чурт-тап бообан чери анаа кезээде эргим, инак, ылыкты.

Кижиниң инактыр-төрөөлүгүне хамаарыштуу чугаалаан эргим, ылыкты деп хаан билимдери шүлүкчү Александр Даржай катчаар бир мөзүлөш. дика ханы үт-калыг кылдыр Илереткеини дараазында оодуругулардан кончу-го толдогай, ылыгтыг, ханы-ла са сеткил-сагыштын ханызындай магадап, чограарап эскериң болур:

Черни садар
Чарлык үнөз,
Черниң чексээ,
Сутуну сукусаа

Тыва чоңта чокта чаагы кончук нары, шилдигелдей сонгуулаарга күштүгү кылдыр бадылап алган Илдезин Хоойлузунда ол илдег айттыгы черни сапса кустуг кылдыр бадылаан.

Төрөөн ие-чер, ооп кижилериниң дугайында бо демдегледериң Чоа-Хөл чурттуг шүлүкчүңү оодуругулар-биле эгелеп алганын база таваарытта энес — ол чер чурттуг хоочун, анык болгаш мырнай бичи, бичинмашы шүлүкчүктү малчин өг-бүдөлөрүни, оларын амыг салгалдарын дугайың бижир болады.

Тываның малчынарныңга коңчук чымаштыг — кандыг-лаа, чүзүн мал түдүктөп оодлап, эгелеп турар, ниитини мал кыштагларынның дүшүктүгүрү чоруп турар уеде, Чоа-Хөл коңжун чагаргазын ажалдакчыларынын малчынарже эзелтеги үчүшүкчүне ында чер реформазынын комитетинде дүжүктүгүлде өртөмдөк агроном Мартыс Ховалыгович Далак, Чоа-Хөл район эмелетиниң иштики аарыглар эмиши Татьяна Се-

век олар-биле кады чоораң бис. Кыштаглашкын кандыг-даа нарын, берге шалтараа-зынарлыг болза, коңжун чагаргазын оңу хүр-менди эрттиер дээш болдунар-ла хем-чегерин ап турар.

Чоа-Хөлдүн амыг хоочун малчынарынның бирээзи Михаил Түлүшөвич Доржу алдан харыны белини бүзүрөлдеп тепкен, ычганымже алак-бышкаа ам-лаа чик, калыны эки болгандан боду мөгө-шнырак, бедик күш-ажылы сооңун салбайн, төрөөн «Найрал» совхозунга ам-лаа шыдаар шаа-биле малчынар соркутту. Оон өг-бүдөзү бо чыдын база төрүүр хой калдыр чыдар, кыштаанда ка-жаа-хораазы чыгыг күтүг, мал чегери хире-шаа-биле бап, сүтүн сөөртүп экке турар. Оон лопчу намдарын үш-ле сөс-биле илдерип болур: школа-ширг албаны, малчы.

Тыва чоңун амыг салгалдын намдар-төгүзү черле колдунда ыдыг аларган, анаа улаштыр тускай ортумак азы дээди эртем черлери дооз-луг алыр, оон соонда төрөл чоңунуң аразынга, үдүс ажыл-агыйын анык-бүрү ачырларынга ажалдап, чурттаар. Канды-даа артык сөк, та-йылдырын херээ чок.

Михаил Түлүшөвичиниң боду база ыдыг бедүүн, хой шугаазык, артык сөккө хөңчү чок киж, херек аларганды, оңу кылдыр, мону кылдыр деп каш-ла сестерин топтуг болалдыг эле, а олары сөлзөн сөс, черткери бооп, амыртал-чуртталганын үлүг-биче ажал-херектери бооп хуула бээр. Оон ыдыг ажыл-херектери чоңунга, ниитилегине ажыктуг дээрли ол ык билир.

Оон ала-иези Түдүш Санаевич биле Серен Довукайова болдожур-лаа база ындыр чорраган. Бичи Миша Бедле Куйлуг-Ой деп кыш-

таг черге төртүүнген. Ол кыш-таг ам-лаа бар. Михаил Доржуңуң турум кыштаа аларган. Михаил Чайлаг-Алаакка төрт кластыг эге школа доозуп, шериг албаны эрттирген келеш, ала-иезиниң үгүн уктап, Октез Сат-овна деп анык херээжен-биле өг-бүлө туткаш, ам-лаа мал-чыннаышаан.

Ада-өгбөлөрүнүн-даа, оон бо-чуну-лаа чурттан-ла келген черлери ол: Белин даглар сыны, ила Куйлуг-Ой кыштаа, Даг-Аразы, Чайлаг-Алаак, Булак-Бажы, Терезиниң шынаа, хову-шөл оларды, Арты-Хем, Ишти-Хемини тайгаарынын чай-лаглары — кыштаг, чага кү-жө, чайлаг черлер. Ол ынчаар девискээрге эрти-лаа, чаа-лаа үеде амыртал кажан-даа үзүктөлбөзү. Оон ала-иези өгбөлери ол ынчаар чердеге байларга хөлөңкөп чоораанар.

А Тывага улусчу революция хөрлөзөй бээрге, хоштуг тынып, мал-коңжугу-даа аларгылаан. Ажы-талын мал-га ынак кылдыр өстүрүп каан-дан улуг огу Түлүш дү-лүг-лаа эки малын киж бөлгөн. Ол өг-бүлөң аларгаш, доштү аккы өтүр чыдыгы өстүргөш, ол черге чаа орган-изаастан коллективтег ажыл-агыйга оозун бүрүп-биле сүр-гү кирипкеш, оон кижигу-лу аларган. Ажы-талунге оон кедилек чурттада чок деп чагаан.

Номчүкчү билир оо боор — ол дээрге ам талыгыр ырак чээри, үжүң, дөртөн чыдар, үези-дир. Тывага эне хай-ышыкын, аас-кеңикти өөрүшүкү, толуг-догаа үе ол турган дээрин ам Михаил Доржу шыкап алган, чеден сезен хардыг хоочуннар чаптып, өөрүшкү, чограарап-биле болуп орлар боор. Ол үени ыдыг эес деп өчөөжүк болза, амырталдын бадыт-калыг факт-барымдаларын-

га канчап-ла дүүшлейн баар. Чүге дээрге хой националдыг акы-думна коннарлыг Совет чуртту делегейе эң күчүлүг социалистиг күрүнө болдур-дан чаартылгаларын эге чылдары чогу-на ол болгай.

Ам алдан харлыг, дөртөн чыл ажыг күш-ажыл стажыг хоочун малчин Михаил Түлүшөвич Доржунуң ол хой чылдарга төрөөн совхозуна өстүрүп берген колан-колан малдары, биртээр санаар болза, он мун ыраак шаңка-чуул-бүрү чүзүңүгү. Оон өг-бүлениң ам иделгелди ду-залакчызы — ортун огулу Евгений, оон бодунда дуза-лакчы кадаргылавышаан, үп чыл челе берген. А шүптү ажыл-төү беш киж: оолдары Олег, Сыдыс-оол, Кудун-оол алышкыла төрөөн «Найрал» совхозунда шүптү чыдаан-дар, чоңунга, дагга-бошка-лыгга иделгелди, хүндүктел-ди өг-бүлөң, бээлтү анык салгалчалар аларгылаан, чү-ге дээрге. Сахарин ортукча артилерия шериг кезеңи-ге чолазылап ладыккан ала-зы шыкпаш, шүптү шериг чо-лаачылар чорааннар.

Уе-шагың байдалдары канчаар-даа өскерип турар болза, шериг дээрге-ле иде-гелди, ычанштыг, чүге дээр-ге төрөөн чүртүн амын-талыг хаганымын камгалап турган кижилерге канчап идеген болбосун! Ол дээрге каян-да-да, кайы-даа шага эне-не ыдыгыг, эне-не хүндүктелди, чоңунуң, төрөөн чүртүнүн мурнуна эне-не харыскал-дыг алган болду артыгы кандыг-лаа маргылаа чок, чүге дээрге канар-лаа па-ның чоңунуң өзүл олар чыгы-салгал оолдары төрөөн чүртүн камгалар мыктыг бу-дээзелген күүсүлүп эртер аптары чайлаш чок, ыдыг болганда, тайбын иш-лаа, ха-ныны алдар-лаа деп ду-дүктелди. бот-боттарыга адырылбас тулуш, сыйы хол-башкан.

Бүгү чуртта Ышкаш, Бишти республикага ырокутуг эконо-мика эгелей бээрге, чурт-такчы чоңун амыртал-чуртталгазында, ажыл-агыйында чүүл-бүрү шаптарыа-зынардан түргелди, сан-лааргай байдал түргүстүрүл-келген бо берге, нарын үеде улустуң дамчыгы чугаала-рындан аныктар мал ажыл-лыкы баар хөң чок, ыдыг-мындыг деп яныз-бүрү чугаа-сооттар тарал турар.

А херек кырында алыр бол-за. Тываның мал-даа, чор-даа ажыл-агыйы анык чор-дун эткине даянып чыдар. Чоа-Хөлде база ыдыг. Ус-түнде каңс бижезин хоочун малчынын өг-бүлө хөөлбөзү түрүктүндөн бээр үзүлгелди бедер ескертип, кыкы, чабы, өл-шүк, соок аларган. Оон үржүүндан кыш-чал чок о-сттиге очук дүжүп, мал-маган өл-шак каялаарга, оларга-ла сыйгылаан киж-лер аарып турар. Ыдыг чер-ге түрүм ажылдап, чуртта-ары, шынап-ла, бээлтү маады-дыг чорук дие хөөрөм чок боор.

Иле, бергеелер бар. Дора-дизе, чүгле «Найрал» совхоз курунге 170 миллион рубль өрөдиг. Ычанаш таражы-ларга, малчынарда шалыга акша-териги чедилең бай-чүктөй-бээр чүдөөр бар. Чижээ, Саргал малчынар-ыга эртерин айып чайлаар-ла өреге бүрүзүге бир-бир шоодай магарон, даган, та-ваа шалыга кыршир үтүш, чайлаг үереде, оон келген элб, шай саарына-өтөге бүрүзүге 8-10 мундан хөй эвес рубльди шалыга ки-ришпүр үлө берилең. Мал-чың кыштагларда элтири-чарып хып турар. Амды, бал хандыгларды хире-шаа-ны деп Кол-ла чүве — мал-чынарын күш-ажылы со-руу бедик.

Анай-оол ДАРЖАА,
«Улуг-Хем» солунуңкорр.

ДЕНДИК БОЛГАШ ОФИЦЕР

ПАРЛАКЧЫ

В. М. Гаршинниң (1855-1888 чч.)

ындыг аттыг рассказындан

Идик-хевиң дораан ужул-деп, шериге келдиришкн комиссиянын кезигу доктор алтырган.

Ак хаан шеринге келдири-кен көдөз-оол Никита чыдыр дэи. Идик-хевиң далаш-биле ушуп эзелден. Ындыг болза-да, озады аажок, өктерин чежип чадай берген: спирилин холдары туттунмастан.

Шериге албааныга Андрей дыка хомуздаан. Ча-лызы назин ыдыг боор чүве мыйнаа: сонугураачал, амыды-ралдын бергезинге чүгкүрү...

Шериг кезээге Никита эне-не кошкак, өөренир арга-шынээ чок солдат болган.

Мелегей-үгүдүт, мырнай мипит-деп, унтер-офицер үргүчү кончуур.

Чоа-Хемчик, Сут-Хөл, Овур кожуварыны Чоа орук солунуң коллективинде тускай эртемин анык ажылчы Ар-тем Колхозбай болдуну хама-арышкан ажылчыг хары-сагалымы-биле ылгадыг. Ол коңжуг биче сеткилдиг, хүндү-лээчел аажы-чаныг. Хүлээмен херээ эки билер.

Артем Сарыгларович 1980 чылда Новосибирскиң поли-графия училищезин дооскан. Ол Кызылда республика типо-графязына практиказан эр-тирген. Тула хойрапта билин билдериниң курузун база өрт-көп.

Дүргө, дүргө, шериге келдиришкен хөй болгай! — деп, доктор база катан алгырган.

Хевин дүргө ужул, өктерин дораан чеш! Мелегей, муугулай, мипит киж сен бе?! — деп, унтер-офицер база алгырган.

А Никита чүлге ыглаар. Адын салып билбес көдөз оол, артында аажок амак киж ам чүңү канчаар боор.

Тук — ол дээрге, ыдыктыг сүлдө — эртин-дир деп чугаа-ла!

Тук...
Че чүл, оон ынай чугаа-ла!

Училище дооскан соонда шериг херезиң эртер 1982 чылдан бо хүнге чедип Чааанаада ти-пографияда ажалдап турар. Ол коругучу кылар болза, фото-чүгүт кылдыр болса эске-да нарын деп-херексел-депни кончук ханы билер. Оң кылган ажылды бедик шынар-дыг болуп турары-биле анаа коллектив кечкиңурени чор-таарылар. Болдунуң калы ажалдап турар эш-өөрүне боттуг дүзаны көгүзүр — оон эки чыныгы, Артем Сары-гларовичке өөөнчүлөп турган Виктор Тывак парлакчы-

Унтер-офицер болгаш оон дендиги шак ынчаар алды чыл дугузунда чурттап кел-ген. Баштай унтерин кылга-ган погоннарыга чүлге сыл-дыс-чангыс мөңгүнчөлөк чан-гыс турган. А оон соонда бир-биз-бирээ, дараазында бир-биз-бирээ, оон сөөлдүнө база бир-биз-бирээ немешкен. Ычган-аш Александр Михайлович штаб-капитан дужаалдыг, а оон Никитаның — ефрейтор бол-ган.

Училище дооскан соонда шериг херезиң эртер 1982 чылдан бо хүнге чедип Чааанаада ти-пографияда ажалдап турар. Ол коругучу кылар болза, фото-чүгүт кылдыр болса эске-да нарын деп-херексел-депни кончук ханы билер. Оң кылган ажылды бедик шынар-дыг болуп турары-биле анаа коллектив кечкиңурени чор-таарылар. Болдунуң калы ажалдап турар эш-өөрүне боттуг дүзаны көгүзүр — оон эки чыныгы, Артем Сары-гларовичке өөөнчүлөп турган Виктор Тывак парлакчы-

Шеригин тугун ыдык-тыг сүлдө-эртине дээр оорп-ден кылчатынган унтер-офи-цер биле фельдфебель ханы угда алтырган.

А Никита чангыс-лаа сөс чугаалап билбес, шериг хе-рээне салым-чаяан чок бол-ганынга аажок хомуздаар, ыдыраага бодунга хамаарыл-дыр яныз-бүрү бак сөстерни дүңашап, сеткили хомуздаас: офицерлериниң мурнуна буруу-лүд мен деп санаар турган.

Шеригин тугун ыдык-тыг сүлдө-эртине дээр оорп-ден кылчатынган унтер-офи-цер биле фельдфебель ханы угда алтырган.

А Никита чангыс-лаа сөс чугаалап билбес, шериг хе-рээне салым-чаяан чок бол-ганынга аажок хомуздаар, ыдыраага бодунга хамаарыл-дыр яныз-бүрү бак сөстерни дүңашап, сеткили хомуздаас: офицерлериниң мурнуна буруу-лүд мен деп санаар турган.

Шеригин тугун ыдык-тыг сүлдө-эртине дээр оорп-ден кылчатынган унтер-офи-цер биле фельдфебель ханы угда алтырган.

А Никита чангыс-лаа сөс чугаалап билбес, шериг хе-рээне салым-чаяан чок бол-ганынга аажок хомуздаар, ыдыраага бодунга хамаарыл-дыр яныз-бүрү бак сөстерни дүңашап, сеткили хомуздаас: офицерлериниң мурнуна буруу-лүд мен деп санаар турган.

Сарбашкын, өзүлүг-ла, сарбашкын-дыр мон! — деп база шөгдөгөр полковник хөй харап чугаалаан.

Дарвин теориясынын тол-доггай балыткала-дыр ийин — деп, доктор демдеглезэн.

Кадык-шырак оол-дур, шериге мону ап болур. Чүлге гвардияга кирип шыдаас, ха-ха-ха-ха — деп, демги пол-ковник түнөп чугаалаан.

Сарбашкын, өзүлүг-ла, сарбашкын-дыр мон! — деп база шөгдөгөр полковник хөй харап чугаалаан.

Дарвин теориясынын тол-доггай балыткала-дыр ийин — деп, доктор демдеглезэн.

Кадык-шырак оол-дур, шериге мону ап болур. Чүлге гвардияга кирип шыдаас, ха-ха-ха-ха — деп, демги пол-ковник түнөп чугаалаан.

Сарбашкын, өзүлүг-ла, сарбашкын-дыр мон! — деп база шөгдөгөр полковник хөй харап чугаалаан.

Дарвин теориясынын тол-доггай балыткала-дыр ийин — деп, доктор демдеглезэн.

Кадык-шырак оол-дур, шериге мону ап болур. Чүлге гвардияга кирип шыдаас, ха-ха-ха-ха — деп, демги пол-ковник түнөп чугаалаан.

Чеди хонгаш чедип келирин Никитага дужааган, оңу азынчы чандырылкан. Оңу азырал каан ала-иези огулун шериге чыгалдыр деп баарга, дыка хомуздаар: оларны азы-рал чоран кара чангыс киж-и ол-ла болгай. А Никита боду хомуздаары, харын шериг баар болганынга амырп турган. Оон калы, ойлап эскен эжи Андрей Петровту шериге албаан: төрүмелинден чандаш

Чеди хонгаш чедип келирин Никитага дужааган, оңу азынчы чандырылкан. Оңу азырал каан ала-иези огулун шериге чыгалдыр деп баарга, дыка хомуздаар: оларны азы-рал чоран кара чангыс киж-и ол-ла болгай. А Никита боду хомуздаары, харын шериг баар болганынга амырп турган. Оон калы, ойлап эскен эжи Андрей Петровту шериге албаан: төрүмелинден чандаш

Чеди хонгаш чедип келирин Никитага дужааган, оңу азынчы чандырылкан. Оңу азырал каан ала-иези огулун шериге чыгалдыр деп баарга, дыка хомуздаар: оларны азы-рал чоран кара чангыс киж-и ол-ла болгай. А Никита боду хомуздаары, харын шериг баар болганынга амырп турган. Оон калы, ойлап эскен эжи Андрей Петровту шериге албаан: төрүмелинден чандаш

Александр ДУГЕРЖАА оңуларган.

Кайы-даа үеде кара ажыл-дыг кижилерге сагыш салып чоруп болза эки. Мен көчө-гарлап эгезелден бээр үжөн чыл ажа бердим. Ол үениң дүргүзүндө та чеже тонна хөмүр оттудул, оон ыкын-гытмадым дээр. Шага сүт-үтү-даа бээр, бир чыл иштиле тускай хепти база берип тур-ду. Ам ыдыг эес. Рыноктуң бо берге үезинде ашка-төгө-рик база чедилбес болур чү-вөс.

Сут-Хөлдү музыка шко-лазында огул-биле ажалдап турар мен. Бистин ол берге ажылчымыз школа директору кончук эки билер. Директор Бала Сэмубеуевич Чычан-оол боду бистин ажылчымыз кижил, чагү дүзаны чедирин турар. Оозун болуп көөргө, өзүлүг биче сеткилдиг, дузаар-гак киж. Ажылчыга бердин-

ын мергежилди чедип алгаш, ам типографияның ажылчы-ны болу берген.

Чааана типографиязынын бажынында дооразы беш, зуу-ну 6 метр хөмчөөлге немелде чаа тулутун дериң турар. Анаа парлаарынын чартык автоматичнык чаа дериң-хе-рекселерин тургузуларга, оң кол эзеи А. Колхозбай болур чугааган. Ол чаа ав-томатичнык машина ажалдап бээрге, өвүкчүлөр-көн, парлакчыларын база өске-лаа ажылдакчыларын ажылы аажок чингээр. Оон биле калы ажалдын шына-ры-лаа бүдүрүктүлүү-даа бе-динер. Бу талы-биле респу-блика типографиязынын ти-по-көчөр-техниктиг ажылдакчы-ларынын талызында сал-дылган чаа техниканы бүгү тала-биле айкал тургускан. Ажылдаарын шудуалды бээлп кончук күчүңин болуп турар. Оңу ажылчылар улуг иле-гел-биле манап турарын ай-тым артык эес.

Чаа, 1994 чылда бедик мер-гежилдиң парлакчы-ажылчы Ан Колхозбайга бүгү та-лы-биле экин күзетим.

Токмак-оол САРЫГЛАР.

БЕРГЕ АЖЫЛ

Кайы-даа үеде кара ажыл-дыг кижилерге сагыш салып чоруп болза эки. Мен көчө-гарлап эгезелден бээр үжөн чыл ажа бердим. Ол үениң дүргүзүндө та чеже тонна хөмүр оттудул, оон ыкын-гытмадым дээр. Шага сүт-үтү-даа бээр, бир чыл иштиле тускай хепти база берип тур-ду. Ам ыдыг эес. Рыноктуң бо берге үезинде ашка-төгө-рик база чедилбес болур чү-вөс.

Сут-Хөлдү музыка шко-лазында огул-биле ажалдап турар мен. Бистин ол берге ажылчымыз школа директору кончук эки билер. Директор Бала Сэмубеуевич Чычан-оол боду бистин ажылчымыз кижил, чагү дүзаны чедирин турар. Оозун болуп көөргө, өзүлүг биче сеткилдиг, дузаар-гак киж. Ажылчыга бердин-

Кайы-даа үеде кара ажыл-дыг кижилерге сагыш салып чоруп болза эки. Мен көчө-гарлап эгезелден бээр үжөн чыл ажа бердим. Ол үениң дүргүзүндө та чеже тонна хөмүр оттудул, оон ыкын-гытмадым дээр. Шага сүт-үтү-даа бээр, бир чыл иштиле тускай хепти база берип тур-ду. Ам ыдыг эес. Рыноктуң бо берге үезинде ашка-төгө-рик база чедилбес болур чү-вөс.

Сут-Хөлдү музыка шко-лазында огул-биле ажалдап турар мен. Бистин ол берге ажылчымыз школа директору кончук эки билер. Директор Бала Сэмубеуевич Чычан-оол боду бистин ажылчымыз кижил, чагү дүзаны чедирин турар. Оозун болуп көөргө, өзүлүг биче сеткилдиг, дузаар-гак киж. Ажылчыга бердин-

Мэн оо-на илдес.

Бо берге ажылдыг кижил-дерини ашка-шыларын угал-тып бээр чүс болза, та кайы хире өөрүчүгү ыйнаан. Оода чүс муң хирени төлөп бер чүвө болза, ижер-чи-ринге-лаа, ик-чеп-ле-да садып аларынга чер боор деп бол-дур олурар мен. Черге ычанш кара ажыл кылдыр кижилерге сагыш салыры күзетинг. Аш-такчылар база өзөш ашка алыр.

Мэн ажылдап келер идик-хевиң кара хөс болур-дур. Оон аштан-арыгларды дыка берге. Хеп чурт тускай буда-мыл салып алыр дээрге, хлөб салар чүвө чок болур чүвө-дүр.

Бо 1994 чылда шалыны үлгүлүүдүн бээрин манап олур-бис.

Сербө МОНГУШ,
Сут-Аксы суур.

Мэн оо-на илдес.

Бо берге ажылдыг кижил-дерини ашка-шыларын угал-тып бээр чүс болза, та кайы хире өөрүчүгү ыйнаан. Оода чүс муң хирени төлөп бер чүвө болза, ижер-чи-ринге-лаа, ик-чеп-ле-да садып аларынга чер боор деп бол-дур олурар мен. Черге ычанш кара ажыл кылдыр кижилерге сагыш салыры күзетинг. Аш-такчылар база өзөш ашка алыр.

Мэн ажылдап келер идик-хевиң кара хөс болур-дур. Оон аштан-арыгларды дыка берге. Хеп чурт тускай буда-мыл салып алыр дээрге, хлөб салар чүвө чок болур чүвө-дүр.

Бо 1994 чылда шалыны үлгүлүүдүн бээрин манап олур-бис.

Сербө МОНГУШ,
Сут-Аксы суур.

Виктор КАРА-САЛ.

«Чон Чөвү» деп национал парламентиниң даргазы Иванаев-ака шын-гыт-лаа илеткеди. Ол хакас чоңунуң төңө деп барган, үк чоңунуң салынын өзөөлөк дил, культуразын чыңап ба чы-далыга база-ла СССР-ин үл-гү күрөөнчөк коммунес-тиг догмаларын чокчу бу-руулуг деп тайылбырлаан. Амгы үеде Хакас Республиканың парламентинде чүлө-вүш депутат хакас сөөктүг боор турары — бүгү дегелей-ниң ак сеткилдиг чоңунары чүвөөдүгү ужулду деп, ол демдеглезэн. Ол ыкшак Вале-рий Иванаович хакас чоңа херек кырында материалдык база сак-хөө дузалымс хе-рек дээрин айтты. Оон бич-сөлдүн иезин айтты. Хакасия, Тыва, Алтай база Даг-Шорның чангыс конфедеративтиг Мур-нух Сибионың түрк күрөөн-чү кылдыр тургузуварын ага-ла-дын өөөнлөп көөрүн бүү-лө түрк чоңундан дилээ. Тыва, алтай, хакас, шоп чоңуна-рын салым-чоду чангыс, ды-дыксы-лаа, ханымыс-ла төлөп, ычанаш амыг берге бай-

«Чон Чөвү» деп национал парламентиниң даргазы Иванаев-ака шын-гыт-лаа илеткеди. Ол хакас чоңунуң төңө деп барган, үк чоңунуң салынын өзөөлөк дил, культуразын чыңап ба чы-далыга база-ла СССР-ин үл-гү күрөөнчөк коммунес-тиг догмаларын чокчу бу-руулуг деп тайылбырлаан. Амгы үеде Хакас Республиканың парламентинде чүлө-вүш депутат хакас сөөктүг боор турары — бүгү дегелей-ниң ак сеткилдиг чоңунары чүвөөдүгү ужулду деп, ол демдеглезэн. Ол ыкшак Вале-рий Иванаович хакас чоңа херек кырында материалдык база сак-хөө дузалымс хе-рек дээрин айтты. Оон бич-сөлдүн иезин айтты. Хакасия, Тыва, Алтай база Даг-Шорның чангыс конфедеративтиг Мур-нух Сибионың түрк күрөөн-чү кылдыр тургузуварын ага-ла-дын өөөнлөп көөрүн бүү-лө түрк чоңундан дилээ. Тыва, алтай, хакас, шоп чоңуна-рын салым-чоду чангыс, ды-дыксы-лаа, ханымыс-ла төлөп, ычанаш амыг берге бай-

«Чон Чөвү» деп национал парламентиниң даргазы Иванаев-ака шын-гыт-лаа илеткеди. Ол хакас чоңунуң төңө деп барган, үк чоңунуң салынын өзөөлөк дил, культуразын чыңап ба чы-далыга база-ла СССР-ин үл-гү күрөөнчөк коммунес-тиг догмаларын чокчу бу-руулуг деп тайылбырлаан. Амгы үеде Хакас Республиканың парламентинде чүлө-вүш депутат хакас сөөктүг боор турары — бүгү дегелей-ниң ак сеткилдиг чоңунары чүвөөдүгү ужулду деп, ол демдеглезэн. Ол ыкшак Вале-рий Иванаович хакас чоңа херек кырында материалдык база сак-хөө дузалымс хе-рек дээрин айтты. Оон бич-сөлдүн иезин айтты. Хакасия, Тыва, Алтай база Даг-Шорның чангыс конфедеративтиг Мур-нух Сибионың түрк күрөөн-чү кылдыр тургузуварын ага-ла-дын өөөнлөп көөрүн бүү-лө түрк чоңундан дилээ. Тыва, алтай, хакас, шоп чоңуна-рын салым-чоду чангыс, ды-дыксы-лаа, ханымыс-ла төлөп, ычанаш амыг берге бай-

«Чон Чөвү» деп национал парламентиниң даргазы Иванаев-ака шын-гыт-лаа илеткеди. Ол хакас чоңунуң төңө деп барган, үк чоңунуң салынын өзөөлөк дил, культуразын чыңап ба чы-далыга база-ла СССР-ин үл-гү күрөөнчөк коммунес-тиг догмаларын чокчу бу-руулуг деп тайылбырлаан. Амгы үеде Хакас Республиканың парламентинде чүлө-вүш депутат хакас сөөктүг боор турары — бүгү дегелей-ниң ак сеткилдиг чоңунары чүвөөдүгү ужулду деп, ол демдеглезэн. Ол ыкшак Вале-рий Иванаович хакас чоңа херек кырында материалдык база сак-хөө дузалымс хе-рек дээрин айтты. Оон бич-сөлдүн иезин айтты. Хакасия, Тыва, Алтай база Даг-Шорның чангы

ПОЧТАЧЫ ЧОРУН ОРДА...

БАЙЫРЛАЛ ШИНЧИЛИГ

Көк-Тей ортумак школа-сында тыва дымды сайыра-дар талазы-биле чылдан чылче улуг ажылдар чорутту-ну турар. Терези тыва дыл-дын бокталдырбас, арты-чугаалап билер кылдыр өөредир дээш ол школанын тыва дыл башкылары Р. Х. Кара-оол, К. М. Оюл, Р. Д. Монгуш, А. А. Куулар, К. К. Даржа улуг күүенишкенини үндүрүп турарлар.

Оон чижээне школага тыва дыл декадазы организастыг, кижиздикчи утка-шынардыг байдалга болуп эрткен. Орта кластар бүрүзү иленкейлиг киржи, хана солуннары чараш каасталгалыг үндүрүп, бир-ле тыва чогаалчыга турсаактап, шүлдүктөрү, үлгөүр доктартыры, тыва кожамыктары, тывызыктары чыгып бижир, школанын эи-не көсүк черлеринде аскан. Эки черин элээн хана солуннары С. Б. Порбююн 80 харлаан чылгына турсаактап, ында «Кызыл кош» деп шүлүүн чараштыр тускайлап бижээт. 10 «к» кластын өөреникчилери Самагалдайның 220 чыл оюнга турсаактап солунуу белеткээт. Алдан-мааларлар дугайында ырлар, шүлдүктөр, тоолуруру чураалары чыгып бижээнер. Борта чүгө тилектик болган хана солуннары киндиги.

Шүлтү тыва чогаалчыга турсаактап, утка-шынары белдик солуннары хейүү номчул болур. Оон ынай тыва

Эртенни-ле улуг барбазын чүктөйкө солун, сеткүүл чага, бижирин үлөп чоруттар

Эртенни-ле улуг барбазын чүктөйкө солун, сеткүүл чага, бижирин үлөп чоруттар почтаны-хүндүлүг кижилерин бирээн. Шынал-ла кездээ суурга сүт ол эңне күзенич аалды. «Почтаны чоруп оор бо, керем, уруу» деп сагыш аарыл-ла олурар болтай бис. Чамдыкта, херим даштынга үнүп келгеш, өрү-күдү көрү-нүпүп, почтачыны ызырттып кездээ туруптарлар безин бар. А бир чамыкта почтачыны сугай «бөтпээ» барык ушта сол алгыш «сеткилдик» безин дивейи, бажынар-рыбачысе мангал кире бээр ийик бис. Эске кийик болза, хордай-даа бээр ийнаан, а почтаны азда чүгө өсүрүп: «Хөөгүпүң, мени манаш, күжүрүвөп калган ол-дур» деп

САГЫШ ЧОВАНГЫР КИЖИЛЕР

Кижиний амыдыралыга келертен кандыг-даа болуш-куннар болу бээр-дир. Эртен чылдың декабрьның кончуг соок, эге хунеринде Сүт-Хөл кожууну Кизыл-Тайга суурда чурттап, ажылдап тура өрүттүрүлгө алынаар. «Огулус» чок апарды. дүрген келинч деп бижик келген. Хуула багыш чараштыр чок улус болган өөм ишти-биле девилден манашлаан черивис чок. Ычпал турган, ырак кудувиес боор кижиний машиназын айылдап алгаш. Сүт-Хөл кожуунга кире келдиге. Баарымыска, бүгү ажал-херекти инда чуртап тураар кудуларымыс, школа, садик коллективтерин бүлүрүп алган, бисти үткүп, ажыг-шүжүгүвүстү үлөжил. берге үлгөү таварышкан үрүм, күдээме чагыт сумезин бер-

Намчыл-оол ООРЖАК.

Өнүк ээни Серрей Ширин-оол совхозтун мурачыкчы по-лаачызы.

Өнүк ээни Серрей Ширин-оол совхозтун мурачыкчы по-лаачызы. Өг-буленин кежи-нишериний кижизиг, ажыл-ишке кызыкмак, кезээ ак сеткилдиг болурунга өнүк эр ээинини сагалды улуг. Серрей кадайы Надя деп, арага-лары-же, багай ажы-чанче сунду чок, үлөгөрүм ала. Өнүк ишти, уруглары, эш-өөрү, дөргүл-төрөлдери-биле эпти-найраалды. Ындыг өг-буле-нини ажыл-ижи будунтур бол-байн канчаар. Серрей, Надя Ширин-оолдардың тулуп ту-руву. Сүрүвүстүн улуг, биче чону Назиян атакчу хундү-лээр. Ол артыг-сылгы, чүрүм-чүрү, арага-ларыже сунду чок, өскелерге негелделги, үлөгөр-леи. Оон үш үрүмүн өөред-илгези, кижизидилгези эки.

САГЫШ ЧОВАНГЫР КИЖИЛЕР

Ийи чыл бурунгаар чүве. Дискектерин үстел аарыра-ныг шылдажып чадаш, бир өрүс херезеженден динназым эмнээнишкени кириптин. Энде-рик хек-дадыл экел апташ, оңу ынгит сугта ыбыркаткан, будумнун «хоочураан» черинге чыгып шөрааш, удуй берип-тир мен. Оттуп келеримге, ийи лискеэм чүвүр безин кет-тимес кылдыр сугландыла-нып, ыжыл калган мындаг. Оон Хову-Аксынни эмнелес-тиге челе белдим. «Чүге бол-дун эмнени берген сен» дээш тоовдун, Ам канчаар, чыла өлүп чылан эвес Кызыл хоорайже чоктаптың. Найсыбала-дын улуг эмнелгенин эрт-те эмнээр салбырчың үлүг эмчизи Валерий Петр-

Калыгы КЫРГЫС.

ЧҮГЕ КАРЖЫ ИРГИ?

Экин хүндүлүг редакция! Силерге чагаа-даа бижир көрбөзүн улус бис. Ычнганш бир-ле дугаар бижип олурарымыс бо. Чагааның ужуру мындаг. Бистин Шагаан-Арғы чаа сайырдан туттунуу турар хоорай деп билер бис. Ынагы-даа болза, четпестер хөй. Бистин аныктарыни хомуудаар чүдүлүс бо — хоорайга ор-да, пятинга, суббота, үдүг-хүн санаыла даштанымла кез-жези боорга, иштики херек-тер килдинден каш ажыл-дакчылар бар. Олар дыштаа-ла кезелерини черде ве-лестер, атында-ла дөгөрө чыгып алган келилээрлер. Чамдыкта оларын бир-иризи эриктен да боор-ла. Хөглезин дээп чүвени олар аныктарының кезелерини чартын шүтүп үзе кирерлер. Чок болза шагы четпейн чы-дырда ташыны ара соксалып кааптар, азы шуут болу-байн барылаар. Ийи-чангыс эрикти, анаа-ла чүрүм үе-вейи танылап турган оолдары күш-биле алгаш баарлар.

САНА ЧОЙГАН ЧЕ-ЧЕНА ЛЕНА, АЛЛА, АЯНА, АЙЛАН — Шагаан-Арғы хоорайны аныктары.

Чарлалдар Бюрозу

ЯНЗЫ-БҮРҮ ХЕВИРЛИГ ӨНЧҮ ЭЭЛЕРИНИН КИЧЭЭНГЕЙИНГ!

Минусинскинин «АТАП» акционер нийтиллели, Горькийдин болгаш Москванын автомобиль заводтарының Красноярск крайны мурнуу чүгүндө болгаш Тыва Республикада «Сибтранссервис» акционер нийтиллелинин чанында тускай төлөөлекчи Минусинск хоорайда складтан дараазында автомобильдерни салды турар.

ГАЗ 3307 шасси — 4.65 млн. рубль.
ГАЗ 3307 борттук — 4.95 млн. рубль.
ГАЗ 33073 чүк таксиз — 5.5 млн. рубль.
ГАЗ 3301 дизель, 100 км-ге кывар чүүл чарыгдалы 15 литр, 11.5 тонна чедир чүк алыр — 7.8 млн. рубль.
САЗ 3507 самосвал — 8.0 млн. рубль.
САЗ 3511 самосвал — 5.7 млн. рубль.
ЗИЛ-ММЗ-554 самосвал — 8.0 млн. рубль.
ЗИЛ 431410.12 борт, шасси — 7.8/6.0 млн. рубль.
ЗИЛ 433360.62 борт, шасси — 7.9/6.8 млн. рубль.
ЗИЛ 433100 дизель, борттук — 12.5 млн. рубль.
ЗИЛ 4514 самосвал, 10 тонна чүк алыр — 16.0 млн. рубль.

Авторезина: 6.45×13, өртээ — 23.0 мун рубль.
2.40×508, — — — 73.0 мун рубль.

Төлөвр хевир кандыг-даа бооп болур.

Россиянын Сан яамызынын баш удур санаашкыны биле аларга, 1994 чылдын январда өртөктөр дөрт катап улгарды, ычнганш салдып алдырыңче далажынар!

Төлөвр чорудар черлери: «Сибтранссервис» А. Н., р. сч. 3467853, Красноярск хоорайда Мос-висбанктын край дирекциясы, МФО 144018, кор. сч. 700161905.

Айтыгы толарадыр чер: Минусинск хоорай, «АТАП» А. Н., Минусинск—Кызыл 2-өорүүнүн кыдынында арча ганы, а/х, 33, телефон № 2.002.24.

ХУУ БАЖЫННАР САДЫП ТУРАП

Бистин организациявас магазин тургузар кылдыр таарыштыр туткан (ни-ти шөлү 33 дөрбелчин метр соок складтыг) хуу ба-жыны салдып турар. Ол ышкаш нити шөлү 50 дөрбелчин метр бол-гаш соок складтарлыг база хулээп алыр пунк-туга таарыштыр туткан, хууда бажыны база са-дып турар. Төлөврүн шилчидип болур. Айтырар телефо-н № 2-18-52 (18.00 шак соонда).

Тыва Республиканын Өөредилге яамызынын дынналары болга:

1977 чылдын июнь 1-биле 1979 чылдын сентябрь 1-ини аразында төртүүнгө 9-10 кластарынын школаларында америк школаларга барып өөрениренин шили алга тала-зында ачык конкурсу Кызыл хоорайны № 1 школаныга 1994 чылдын 15. 16 хунеринде, 9 шактан эгелээр.

Ада кирижини күзөңнер: төртүүнгөнин дугайында херепи-ледип, бир фотографияны (3x4 см), болгаш көк азы кара бумачтык демир-үжүктү, сууртуп кан карандашты алгаш келир.

Кызыл хоорайны муниципалдыг эт-хөреңги башкарап талазы-биле комиссия 1993 чылдын декабрь 30-да болган салгылашынын түнелерин дынналып тур:

№	Эге өртээ	Сатканы	Тиллекчи
1. Магазин «Кувас» (мебель)	5.280 мун руб.	220.000 мун руб.	Хуу кизи-электери барааннары
2. Парикмахерск «Кызылканак»	420 мун руб.	13.800 мун руб.	Күш-ажымын коллективна

№	Эге өртээ	Сатканы	Тиллекчи
12.00, 14.00, 16.00 шактарда.	«КАА-ХЕМ»: «Ханныг халымы» 14.00, 16.00, 18.00 шактарда.	«ВОСТОК»: «Оон ынай мун-гаш» 13.00, 15.00, 17.00 шактарда.	«ОТЧУГАШ»: «Катка бол-гаш Шин» 9.00 шакта; «Ком-мандо» 10.40, 12.30, 14.20, 16.10, 18.00 шактарда.

АГАР САНЫ: «Тыва сөмбанк» № 363505.

СЕРЕМЧИЛЕДЕ ХОРАМЧА ЧОК

Чангыстап савырдык чытылган калгаш, катап-ла ол черле-рини манчыкп келгеш, дараазында машинасы азы авто-буска манаш турар. Манча бижик кылдыр чангыс-ла черин кирирге четтир. Чорук айбы-ле азы автобуза челе сон-диг. Канчангыс-ла көре каал-тай дээрнеге, бир ПАЗ деп автобустан соонда 5-6 хире элээр оолдар туттунупкан бар чорлар. Элээн болганда

СЕРЕМЧИЛЕДЕ ХОРАМЧА ЧОК

автобус хажызынче ээпти, а оолдар ол-ла дигин-биле чангыс талаже чаштай бердир. Манча катап келир эвесле дээш манашка сураг, вокзалдан машина-балгат үстүр бие, кээ-лаа, чоруу-лаа тур-бар машиналарга улаштыр-ла туттунуптар мындаг болду. Чеже турар, довгаш, вокзалче кире бердим. Бир эвес уткуш-тур машина кел чыткан болза азы хеп-хенертен туттунган

САГЫШ ЧОВАНГЫР КИЖИЛЕР

ам-даа чүвени эзиниге чедир билбес дээр бис. Хайыраң ийик-хевин-даа улусевес. Тус-кай кылып каан чунугар бар-дыр, анаа чунуулаан ол ышкажыл, аудаг тургаш тускай-лаан чер бажынар даштында бар болтай, анаа ойнаар кыл-дыр ажыл-төлдү өөредир хер-лек. Машина-балгат соондан халбактапыл тургаш бертик-межел апарга, ала-неге-даа хомуначыг болгай.

Салчак СЕРЕН.

ЭКИ ЧҮВЕ ЭЛЕП ЧИТПЕС

Сөөлгү үеде тыва улустун чугаа-домаа, чангыларды шүт-ла орусчуй берген деп чугаа тарап турар апарган. Но талазы-биле солунга бир авторун бижээ материалынга хамарыштыр боудумчу бо-далдарынын бижикселди.

САРЫШ ШАЖЫН КАЛЕНДАРЫ

- Январь 12, эрги сан-биле 1, эрчи сан-биле чылдың сөөлгү айынын эге хүнү, среда, Уран-Хол (Меркурий) сылдыстыг, 3 көк менгилег, ыш олуттуг, сарыг эт хүнү. Кыс мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Кижик ажаавас, чевег-хөөр ээниес, хонук эрттибес хүн, а өске чүнү-даа кылдып ап болур, эки хүн.
- Январь 13, эрги сан-биле 2, четверг. Эдирээ-Хыйраак (Юпитер) сылдыстыг, 2 кара менгилег, салгы олуттуг, ка-разымаар хаваң хүн. Ырак-узак оруктааган кичээниг чо-рууру, а дуовм-саавыр үндү-рер, эрге-духжал улагытарга болза эки хүн, өске чүнү-даа будурул, кылдып болур эки хүн.
- Январь 14, эрги сан-биле 3, пятинга, Шолбан (Венера) сылдыстыг, 1 ак менгилег, от олуттуг, ак күске хүнү. Кыс мага-боттуг, өөрүшкү-маннай-лыг эки хүн-дур. Бөгүн чүнү-даа кылдып буларуп ап болур, чевег-хөөр айтирринге база эки.
- Январь 15, эрги сан-биле 4, суббота, Белдир-Дүвүшкү (Сатурн) сылдыстыг, 9 кызыл менгилег, довурак олуттуг, аксымаар инек хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннай-лыг эки хүн. Кижилер-биле мангыжыл, аас-ыл үндүрүп болбас хүн, а өске чүнү-даа будурул, салгы-саарып, он-нал-тулар, чевег-хөөр барып, мөчээниер ажаар, куду-догга тарагышкан хүн.
- Январь 16, эрги сан-биле 5, боксерневе, Хүн сылдыстыг, 8 ак менгилег, демн олуттуг, кара пар хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Кижилер энттибес, ыш-биле чүве кылбас хүн, а өске кылыр-лаа үлдө-херекти будурул болур эки хүн.
- Январь 17, эрги сан-биле 6, пөчөлөөкчүк. Ай сылдыстыг, 7 кызыл менгилег, ооктай олуттуг, казымаар тоотай хүнү. Кыс мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Бо оң бажыр-болгатап чыг мөчө-дө кижиге чүве бижес хүн, а базала өске мунду-лаа кыл-дып, ырак-узак орук чоруду-руп, ыш-биле чүве кылбас хүн, а өске чүнү-даа будурул, манашкер ажаар, орук чорудуруп алырар, орук чорудуруп алырар хүн.
- Январь 18, эрги сан-биле 6, (катаптап турар), вторник, Кызыл-Карак (Марс) сылдыстыг, 6 ак менгилег, ооктай олуттуг, көк улү хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Чорук чогулар, амы-дээрал-биле холбаалыг бүгү-ле чүве кылырынга чогууча-лыг хүн.
- Январь 19, эрги сан-биле 7, среда, Уран-Хол (Меркурий) сылдыстыг, 5 сарыг менгилег, даг олуттуг, көксүмээр чылдан хүнү. Кыс мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Чаа өнүктөөр шили алгыла бо-рамчалыг болза эки. Бажын-балгатче келин кырыбес хүн.
- Январь 20, эрги сан-биле 8, четверг. Эдирээ-Хыйраак (Юпитер) сылдыстыг, 4 но-гаан менгилег, ыш олуттуг, кызыл аыл хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг хирелги хүн. Дуган-хүрээ тулар бугагаа чулууду, мөчээниер ажаар, хонук кырыбес-лаа бол, ырак-узак оруктааган болдам-чалыг чоруур, хеп бишпаш, куду-догга кылбас, келин ай-тырбас хүн.
- Январь 21, эрги сан-биле 9, пятинга, Шолбан (Венера) сылдыстыг, 3 көк менгилег, салгы олуттуг, кызылмеар хаваң хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Кижилер-биле мангыжыл, аас-ыл үндүрүп болбас хүн, а өске чүнү-даа будурул, салгы-саарып, он-нал-тулар, чевег-хөөр барып, мөчээниер ажаар, куду-догга тарагышкан хүн.
- Январь 22, эрги сан-биле 10, суббота, Белдир-Дүвүшкү (Сатурн) сылдыстыг, 2 кара менгилег, от олуттуг, сарыг менич хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг эки хүн. Амыдырал-биле холбаалыг чүнү-даа кылдыр. Эки хүн-дур.
- Январь 23, эрги сан-биле 11, боксерневе. Хүн сылдыстыг, 1 ак менгилег, довурак олуттуг, сарыгмаар дагаа хүнү. Эр мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг, база-ла кончуг эки хүн-дур.
- Январь 24, эрги сан-биле 12, пөчөлөөкчүк. Ай сылдыстыг, 9 кызыл менгилег, демн олуттуг, ак эт хүнү. Кыс мага-боттуг, өөрүшкү-маннайлыг хүн. Ырак-узак аян-чорукка хирелги. Болжымдыг чозоа эки

Солун Россия Федерациязынын Парлагаа болгаш медээ-лер яамызының чанында парлагань, медээлерини костуг орвун камгалар талазы-биле Тывада хайгаарай че-онинг буюктеттиген.

Кызыл хоорай Красноярская 100 Индекс 66700

Тыва Республиканын ТЫВА РЕПУБЛИКАНЫН ЧАЗА БОЛУП ШИҢИ СОЛУННУН РЕДАКЦИЯ КИЖИЛЕРИ

РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ:

Көд сөзүктөрү — 3.43-34; келген кижилер хулээп алыр деп — 3.49-98; кор редакторуну оралакчызы — 3.33-91; — 1.34-17; «Тыва Республика» секретаы — 3.34-92; оралакчы редакторы — 3.42-92.

Солун хедээда 6 катап үнөр, Хемчээл 2 парлага амазы.

РЕДАКЦИЯ КИЖИЛЕРИ: Н. С. Базыр (хол редакторуну оралакчызы) А. Б. Монгуш М. Д. Оюл (хол редакторуну оралакчызы) В. М. Сат Н. С. Эрен.

РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ:

Көд сөзүктөрү — 3.43-34; келген кижилер хулээп алыр деп — 3.49-98; кор редакторуну оралакчызы — 3.33-91; — 1.34-17; «Тыва Республика» секретаы — 3.34-92; оралакчы редакторы — 3.42-92.

КИДИСТЕР: нийтилел амыдыралы — 3.34-19 3.34-98; улгуру — 3.34-49 3.36-73 көлээ ажыл-агый — 3.41-18; культура улус өөренилгези болгаш чогаал — 3.39-15 3.34-37; медалар болгаш спорт — 3.36-82 3.34-57; очууга — 3.34-39 3.34-93; агаар — 3.39-03; корректорлар — 3.41-23; кичирекектер — 2.27-41; солун келбейи баганда — 3.57-92

КИНО

ЯНВАРЬ 12-де «НАЙРАЛ»: «Айыладыг ханд» 9.30, 11.30, 13.30, 15.30, 17.30 шактарда; ВИДЕО: ЗАЛ: «Өске оран» 10.00, 12.00, 14.00, 16.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ханныг халымы» 14.00, 16.00, 18.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Оон ынай мун-гаш» 13.00, 15.00, 17.00 шактарда.

«ОТЧУГАШ»: «Катка бол-гаш Шин» 9.00 шакта; «Ком-мандо» 10.40, 12.30, 14.20, 16.10, 18.00 шактарда.

Тыва Республиканын Пар-лалта болгаш информация министрствозуну типографиясы, Кызыл, Шетинки болгаш Крауенко кудумчу-зү, бажын № 1.